

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

УХВАЛЕНО:

Вченою радою Харківського
національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
від 31.08.2021 р. (протокол № 6)

ПОГОДЖЕНО:

Первинною профспілковою організацією
студентів, аспірантів, докторантів
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
від 25.08.2021р. (протокол № 22)

ВВЕДЕНО В ДІЮ:

Наказом ректора Харківського
національного економічного
університету імені Семена Кузнеця
№ 198/1 від 01.09.2021 р.

ПОГОДЖЕНО:

Молодіжною організацією Харківського
національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
від 31.08.2021 р. (протокол № 9-с)

Володимир ПОНОМАРЕНКО

**Положення
про запобігання та протидію булінгу(цькування) у
Харківському національному економічному університеті
імені Семена Кузнеця**

Харків 2021

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відповідно до статті 4 ЗУ «Про вищу освіту», кожен має право на якісну та доступну вищу освіту. Право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин.

Умовами отримання якісної вищої освіти є, безперечно, гарна матеріально-технічна база університету, акредитовані освітні програми, кваліфіковані науково-педагогічні працівники тощо. Проте не менш важливою є соціально-психологічна складова навчального процесу.

Дійсно, гармонійне формування сучасних висококваліфікованих фахівців можливе лише в просторі, вільному від будь-яких проявів насильства та дискримінації. Ми не говоримо про захист від насильства лише специфічних «уразливих» категорій осіб. Страждати від насильства можуть абсолютно всі учасники освітнього процесу: і здобувачі вищої освіти, і науково-педагогічні працівники, і адміністративно-господарський персонал. Саме тому в контексті протидії насильству доцільно говорити не про «захист» чи «покарання», а про створення такого соціально-психологічного клімату, в якому існує інтолерантність до будь-яких проявів насильства, в якому абсолютно всі учасники освітнього процесу (а не лише «вразливі категорії») мають право на захист своєї честі та гідності.

З метою запобігання та протидії булінгу, розроблено Положення про запобігання та протидію булінгу (цькування) у харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (далі – Положення).

2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Кривдник – особа, яка вчинила насильство у будь-якій формі.

Особа, яка постраждала від насильства (далі – постраждала особа), – особа, яка зазнала насильства у будь-якій формі.

Економічне насильство – форма насильства, що включає умисне позбавлення їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні необхідних послуг, примушування до безоплатної праці, інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство – форма насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Сексуальне насильство – форма насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Фізичне насильство – форма насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Кібербулінг – форма насильства, що вчиняється за допомогою електронних засобів комунікації.

Запобігання насильству – система заходів, що здійснюються керівництвом закладу вищої освіти (далі – ЗВО), а також іншими учасниками освітнього процесу, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються.

Протидія насильству – система заходів, що здійснюються керівництвом ЗВО, а також іншими учасниками освітнього процесу, та спрямовані на припинення насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, а також на належне розслідування випадків насильства.

3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕННЯ

Дія Положення поширюється на усіх осіб, які перебувають з Харківським національним економічним університетом імені Семена Кузнеця (далі – Університет) у трудових чи інших договірних відносинах (наймані працівники,

особи, які працюють за договором цивільно-правового характеру, сторони за іншими договорами з Університетом, здобувачі вищої освіти, слухачі, учасники програм, практиканти, волонтери тощо), та які можуть безпосередньо взаємодіяти з уразливими особами при виконанні своїх трудових обов'язків чи в рамках виконання інших договорів з Університетом (далі – працівники та партнери, які можуть безпосередньо взаємодіяти з уразливими особами).

4. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ

4.1. Права і обов'язки Міністерства освіти і науки України

Відповідно до статті 25 ЗУ «Про освіту», Міністерство освіти і науки України здійснює контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в Університеті; розглядає скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) за заявами здобувачів вищої освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та приймає рішення за результатами розгляду таких скарг; сприяє створенню безпечного освітнього середовища в Університеті та вживає заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам вищої освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу.

4.2. Права і обов'язки ректора Університету

Відповідно до статті 26 ЗУ «Про освіту», ректор Університету забезпечує створення в Університеті, безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі:

- розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів вищої освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування;

- забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам вищої освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);

- повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в Університеті.

4.3. Права і обов'язки здобувачів вищої освіти

Відповідно до статті 53 Закону України «Про освіту» та статті 62 Закону України «Про вищу освіту», здобувачі вищої освіти мають право на:

- повагу людської гідності;

- отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг як особа, яка постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані:

- поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;
- відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;
- дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку Університету, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності);
- повідомляти керівництво Університету про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів вищої освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.

4.4. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу

Відповідно до статті 54 Закону України «Про освіту», педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на:

- захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства та експлуатації, у тому числі булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, від пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю.

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані:

- дотримуватися педагогічної етики;
- поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу;
- настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства;
- захищати здобувачів вищої освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача вищої освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території Університету алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;
- додержуватися установчих документів та правил внутрішнього розпорядку Університету, виконувати свої посадові обов'язки;
- повідомляти керівництво Університету про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів вищої освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

4.5. Права та обов'язки батьків неповнолітніх здобувачів вищої освіти

Відповідно до статті 55 Закону України «Про освіту», батьки здобувачів вищої освіти мають право:

- отримувати інформацію про діяльність Університету, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування), про результати навчання своїх дітей (дітей, законними представниками яких вони є) і результати оцінювання якості освіти в Університеті та його освітньої діяльності;

- вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

Батьки неповнолітніх здобувачів вищої освіти зобов'язані:

- сприяти керівництву Університету у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування);

- виконувати рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в Університеті.

5. ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Запобігання насильству в Університеті здійснюється шляхом реалізації наступних стратегій:

5.1. Інформування

Відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту», Університет надає на своєму веб-сайті відкритий доступ до такої інформації та документів:

- правила поведінки здобувача вищої освіти в Університеті;
- план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в Університеті;
- порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в Університеті;
- порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в Університеті та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

5.2. Діагностика

Діагностика проводиться періодично в процесі моніторингу, зміст і засоби якого кожен структурний підрозділ Університету визначає самостійно відповідно до ситуації. Опитування учасників освітнього процесу проводяться анонімно. Контроль за проведенням даного моніторингу покладено на заступників деканів з виховної роботи.

5.3. Виховання

Важливим завданням профілактики булінгу є просвітницька робота, яку на факультетах здійснюють заступники деканів з виховної роботи та куратори академічних груп у процесі проведення виховних заходів. Куратор постійно впливає на соціально-психологічний клімат групи, планує та проводить командоутворюючі ігри, заняття і вправи серед студентів. Значну роль у

налагодженні гармонійних міжособистісних стосунків у групі відіграють студентські куратори.

5.4. Формування інтолерантності до насильства в навчальному процесі

Університет навчає персонал навичкам ненасильницького спілкування у вигляді лекцій, тренінгів, практичних занять. В освітню програму включено профілактичні тренінги, психологічно-рольові ігри за темами протидії насильству у всіх його формах, толерантності, профілактики конфліктів та булінгу.

Надзвичайно важливим є формування у здобувачів вищої освіти - soft skills, які забезпечують особистісну здатність протидіяти насильству, а саме: уміння розпізнавати насильство та маніпулювання в міжособистісному спілкуванні, уміння вибудовувати адекватну поведінку в ситуації деструктивного впливу, уміння зупиняти насильницькі дії кривдника та надавати допомогу особам, які постраждали від насильства. Важливо також розвивати емоційний інтелект, комунікативні навички, навички асертивної поведінки у формі тренінгових занять.

6. ПОРЯДОК ПОДАННЯ ТА РЕАГУВАННЯ НА ДОВЕДЕНІ ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

6.1. Підставою для реагування в Університеті на випадки булінгу (цькування) є заява або повідомлення про випадок та/або підозру його вчинення стосовно неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, отриманої суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в Університеті.

Повідомлення можуть бути в усній та/або письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації (телефон, соціальні мережі, електронна пошта, електронні меседжери, офіційні веб ресурси та ін.).

6.2. Повідомляти про випадки булінгу (цькування) в Університеті може будь-яка особа, учасником або стороною якого вона стала або яка підозрює про його вчинення стосовно неповнолітньої особи та/або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, або про який отримала достовірну інформацію.

Повідомлення про випадки булінгу (цькування) або підозру про його вчинення можуть подаватися до будь-якого суб'єкта реагування, а саме:

- адміністрації Університету;
- відділу молодіжної політики та соціального розвитку;
- практичного психолога;
- деканатів;
- керівників академгруп з виховної роботи;
- молодіжної організації.

6.3. Повнолітні учасники освітнього процесу зобов'язані вжити заходів невідкладного реагування у разі звернення дитини та/або якщо вони стали свідками булінгу (цькування) (оцінити рівень небезпеки життю та здоров'ю сторін булінгу (цькування), негайно втрутитись із метою припинення небезпечного впливу, надати (за потреби) невідкладну медичну та психологічну допомогу, звернутись до органів охорони здоров'я для надання медичної допомоги тощо).

6.4. Ректор Університету:

- призначає уповноважену особу за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в Університеті з числа своїх заступників;

- визначає наказом склад комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) з метою проведення розслідування;

- у випадку тимчасової відсутності уповноваженої особи визначає цим наказом особу зі складу комісії з академічної доброчесності, відповідальну за підготовку матеріалів для засідання (шляхом опитування учасників випадку, з'ясування наявності фото та відеофіксацій, психологічної характеристики сторін тощо);

- інформує особу, яка звернулась із заявою, про подальший порядок її розгляду;

- скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) не пізніше, ніж через три робочі дні з дня надходження заяви про випадок або підозру з метою планування та застосування необхідних заходів реагування.

7. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БУЛІНГ (ЦЬКУВАННЯ)

Особи, винні у здійсненні насильства в Університеті, несуть дисциплінарну, цивільну, адміністративну, кримінальну відповідальність, передбачену законодавством України.

ПОГОДЖЕНО:

Проректор з навчально-виховної
роботи та соціального розвитку

Олександр ЗИМА

Начальник відділу
молодіжної політики та
соціального розвитку

Юлія ГУСЬ

Юрисконсульт 1-ї кат.
ректорату

Яніна ЧУПРИНА